

**А.О. Світлицький
А.В. Чернявський
Ю.Ю. Абросімов**

Запорізький державний медичний університет,
Запоріжжя, Україна

Надійшла: 30.08.2021

Прийнята: 18.09.2021

DOI: <https://doi.org/10.26641/1997-9665.2021.3.213-219>

УДК 611.12-028.53

ЕПОНІМИ В АНАТОМІЇ СЕРЦЯ ЛЮДИНИ

Svitlytskyi A.O. , Cherniavskiy A.V. , Abrosimov Yu.Yu. Eponyms in the human heart anatomy. Zaporizhzhia State Medical University, Zaporizhzhia, Ukraine.

ABSTRACT. The present time is characterized by an increase in the pace of life, and medicine is no exception. Often, when analyzing the medical literature, specialists are faced with the fact that in different publications almost the same structure has a different name, which causes misunderstanding among specialists in various medical fields. This is especially true for clinicians who use the convenient anatomical names of fundamental scientists such as morphologists. As these names, terms from the International Anatomical Nomenclature are used, along with which, especially in clinical anatomy and medicine, eponymous names are accepted. The use of the latter can also be misunderstood, because eponyms are absent in modern anatomical terminology. However, additional knowledge of eponyms, along with common terms, gives the opportunity to look into the past and honor the memory of those who first described the structures. The paper attempts to systematize the names - eponyms of human heart structures. The need for such work exists because many structures have several eponymous names. In addition, if you arrange the terms in the chronological order of their occurrence, you can trace the main stages in the history of the human heart study. Despite the large number of eponymous names for the same structure and the doubtful attribution of some authors, the work lists only the most common eponyms in domestic and foreign literature, about the origin and authors of which reliable information was found. In 1955, at the IV International Congress of Anatomists in Paris (Paris Anatomical Nomenclature, PNA), eponymous names were excluded from the terminology. There are a number of objective reasons for this, but at the same time, the main function of eponyms is lost - the preservation and transmission to descendants the memory of major figures of medical science who made a significant contribution to its development. Therefore, despite the exclusion of eponyms from the official terminology, these terms are widely used today both at the departments of universities in the world, and in clinical literature and practice.

Key words: human anatomy, eponym, heart.

Citation:

Svitlytskyi AO, Cherniavskiy AV, Abrosimov YuYu. [Eponyms in the human heart anatomy]. Morphologia. 2021;15(3):213-9. Ukrainian.

DOI: <https://doi.org/10.26641/1997-9665.2021.3.213-219>

 Svitytskyi A.O. 0000-0001-9603-4501

 Cherniavskiy A.V. 0000-0002-3902-8081

 Abrosimov Yu.Yu. 0000-0001-5581-0463

 asvetlitsky79@gmail.com

© Dnipro State Medical University, «Morphologia»

Вступ

Теперішній час характеризується збільшенням темпів життя, та медицина не є виключенням. Нерідко при аналізі медичної літератури фахівці стикаються з тим, що в різних публікаціях майже одна й та ж сама структура має різну назву, що викликає непорозуміння у спеціалістів різних медичних напрямків. Особливо це стосується клініцистів, які користуються зручними анатомічними назвами фундаментальних вчених, таких, як морфологи [1]. В якості цих назв вико-

ристовуються терміни з Міжнародної анатомічної номенклатури, поряд з якими, особливо в клінічній анатомії та медицині, вживаються епонімічні назви. Використання останніх також може вносити непорозуміння, тому що епоніми відсутні в сучасній анатомічній термінології. Втім, додаткове знання епонімів поряд з загальноприйнятими термінами дає можливість зазирнути в минуле та вшанувати пам'ять тих, хто вперше описав ті чи інші структури.

В роботі наведена спроба систематизувати

назви - епоніми структур серця людини. Необхідність такої праці викликана тим, що багато структур має декілька епонімічних назв, наприклад вузлики Альбіні за деякими джерелами мають назву Біанчі, а отвори Тебезія позначені як отвори Ланнелонга та ін. Втім, ці епоніми активно використовуються фахівцями у всьому світі, але жодної систематизації всіх цих назв проведено досі не було [2-3]. Крім того, якщо розташувати наведені терміни у хронологічній послідовності їх виникнення, можна прослідкувати основні етапи в історії дослідження серця людини. Зважаючи на велику кількість епонімічних назв для позначення однієї і тієї ж самої структури та сумнівну атрибуцію деяких авторів, у праці наведені тільки найчастіше вживані у вітчизняній та іноземній літературі епоніми, про походження та авторів яких було знайдено достовірну інформацію.

Метою нашої роботи стало аналіз та систематизація епонімічних термінів, які використовуються при описі анатомії серця. Для досягнення поставленої мети нами була опрацьована вітчизняна та іноземна медична література.

Загальновідомим є той факт, що назви - епоніми в анатомії людини почали використовуватися з давніх часів, майже з появи самої анатомії як науки та формування перших анатомічних шкіл. З тих самих пір епоніми стали невід'ємною частиною не тільки анатомічної, а і медичної науки взагалі [4-5]. Зокрема, перше зібрання анатомічних назв (Базельська анатомічна номенклатура, BNA) в 1895 році містило терміни, зв'язані з іменами авторів. Втім, у 1955 році на IV Міжнародному конгресі анатомів в Парижі термінологія була оновлена та перероблена (Паризька анатомічна номенклатура, PNA), але водночас, на жаль, з неї було виключено епонімічні назви [6]. Цьому є ряд об'єктивних причин, але разом з цим втрачається основна функція епонімів - збереження та передача нащадкам пам'яті про великих діячів медичної науки, які зробили значний внесок у її розвиток, тому, не дивлячись на виключення епонімів з офіційної термінології, ці терміни широко використовуються в теперішній час як на кафедрах ВНЗ світу так і в клінічній літературі та практиці.

В сучасних підручниках та керівництвах з анатомії використовується затверджена Федеративним комітетом анатомічної термінології (FCAT) новітня номенклатура, прийнята в Сан-Паулу у 1997 році (Сан-Паульська анатомічна номенклатура, S-PNA) [7]. Всі епонімічні назви, пов'язані з анатомією серця людини, що зустрічаються в підручниках з анатомії [8-10], рекомендованих МОЗ України з їх еквівалентами (якщо вони були наявні) з BNA, PNA та S-PNA наведено в алфавітному порядку в табл. 1.

Крім того, існує певна кількість епонімічних термінів в серці, що зустрічається в словниках,

довідниках, іноземних підручниках, клінічній анатомії, кардіології та кардіохірургії, але яка відсутня в Міжнародній анатомічній номенклатурі [11-17].

Для зручності, всі епоніми нами було зібрано і систематизовано по групах та наведено в алфавітному порядку. В дужках наведено дані про авторів, а в кінці (якщо існує) – латинський еквівалент та номенклатура, в якій зустрічається.

1. Структури провідної системи серця:

1.1 Нормальні утворення:

- **Ашоффа-Тавари вузол** (Людвіг Ашофф (*Ludwig Aschoff*, 1866-1942), Суано Тавара (*Suano Tawara*, 1873-1952)) – передсердно-шлуночковий вузол (AV-вузол) (№ 2, табл. 1) [18].

- **Бахмана пучок** (Жан Бахман (*Jean George Bachmann*, 1877-1959)) – пучок атипичних кардіоміоцитів, що передає електричний імпульс від правого передсердя (ПП) до лівого (міжпередсердний тракт) та до передсердно-шлуночкового вузла (передній міжвузловий тракт) [12, 19].

- **Венкебаха пучок** (Карл Венкебах (*Karel Wenckebach*, 1864-1940)) – середній міжвузловий тракт, що передає електричний імпульс від пазухо-передсердного вузла до AV-вузла [12, 20].

- **Гіса пучок** (Вільгельм Гіс мл. (*Wilhelm His Jr.*, 1863-1934)) – передсердно-шлуночковий пучок (№8, табл. 1) [21].

- **Кіса-Флека вузол** (Артур Кіс (*Arthur Keith*, 1866-1955), Мартин Флек (*Martin Flack*, 1882-1931)) – пазухо-передсердний вузол (SA-вузол) (№ 10, табл. 1) [12, 22].

- **Пуркінське волокно** (Ян Пуркінє (*Johann Evangelista Purkinje*, 1787-1869)) – кінцеві відділи провідної системи серця (№ 15, табл. 1) [12, 23].

- **Тореля пучок** (Крістен Торель (*Christen Thorel*, 1880-1935)) – задній міжвузловий тракт, що передає електричний імпульс від SA до AV-вузла [12, 24].

1.2 Аномальні утворення:

- **Джеймса пучок** (Томас Джеймс (*Thomas Naum James*, 1925-2010)) – м'язовий тракт, що передає електричний імпульс від міокарда передсердь до дистальної частини AV-вузла [25, 26].

- **Кента - Паладіно пучок** (Альберт Кент (*Albert Kent*, 1863-1958), Джованні Паладіно (*Giovanni Paladino*, 1842-1917)) – м'язовий тракт, що передає електричний імпульс від міокарда передсердь до міокарда шлуночків [27-29].

- **Магайма волокно** (Айвен Магайм (*Ivan Mahaim*, 1897-1965)) – м'язові волокна, що передають електричний імпульс від дистального відділу AV-вузла до міокарда правого шлуночка (ППШ) або правої ніжки пучка Гіса [30, 31].

2. Структури ендокарда серця:

- **Альбіні вузлики** (Джузеппе Альбіні (*Giuseppe Albini*, 1827-1911)) – потовщення вільного краю стулок передсердно-шлуночкових

клапанів, розташовані між місцями прикріплення до стулок сухожилкових струн (*noduli valvularum*

atrioventricularium за Портусом Р. М., 2005) [15].

Таблиця 1

Епонімічні терміни та їх еквіваленти в анатомічній номенклатурі

№	Епонімічна назва	BNA	PNA	S-PNA
1	Аранція вузлики (Бі-анчі)	noduli valvularum semilunarium [Arantii]	noduli valvularum aortae [semilunarium]	noduli valvularum semilunarium
2	Ашоффа-Тавари вузол	-	nodus atrioventricularis	nodus atrioventricularis
3	Боталло протока	ductus arteriosus [Botalli]	ductus arteriosus	ductus arteriosus
4	Боталло отвір	-	foramen ovale	foramen ovale
5	Вальсальви пазуха	sinus aortae [Valsalvae]	sinus aortae	sinus aortae
6	В'ессена кант	limbus fossae ovalis [Vieussenii]	limbus fossae ovalis	limbus fossae ovalis
7	Врізберга вузол	ganglion cardiacum [Wrisbergi]	ganglia cardiaca	ganglia cardiaca
8	Гіса пучок	-	-	fasciculus atrioventricularis
9	Євстахія заслінка	valvula venae cavae [inferioris] [Eustachii]	valvula venae cavae inferioris	valvula venae cavae inferioris
10	Кіса-Флека вузол	-	nodus sinu-atrialis	nodus sinuatrialis
11	Ланцізі м'яз	musculi papillares	musculus papillaris septalis	musculus papillaris septalis
12	Лоувера гобок	tuberculum intervenosum [Loweri]	tuberculum intervenosum	tuberculum intervenosum
13	Маршала вена	vena obliqua atrii sinistri [Marshalli]	vena obliqua atrii sinistri	vena obliqua atrii sinistri
14	Маршала складка	-	-	plica venae cavae sinistrae
15	Пуркін'є волокна	-	-	rami subendocardiales
16	Тебезія клапан	valvula sinus coronarii [Thebesii]	valvula sinus coronarii	valvula sinus coronarii
17	Тебезія (Ланнелонга) отвори	foramina venarum minimarum [Thebesii]	foramina venarum minimarum	foramina venarum minimarum
18	Тебезія-В'ессена вени	venae cordis minimae	venae cordis minimae	venae cordis minimae
19	Тейле канал	sinus transversus pericardii	sinus transversus pericardii	sinus transversus pericardii

- **Вальсальви пазуха** (Антоніо Вальсальва (*Antonio Maria Valsalva*, 1666-1723)) – синус аорти (№ 5, табл. 1) [32].

- **В'ессена кант** (Раймонд В'ессен (*Raymond Vieussens*, 1635-1715)) – піднятий край овальної ямки, що знаходиться на МПП у ПП (№ 6, табл. 1) [33].

- **В'ессена клапан** (Раймонд В'ессен, див. вище) - клапан великої вени серця, місце переходу її в вінцевий синус [12, 15].

- **Генле трикутники** (Фрідріх Генле (*Friedrich Gustav Jakob Henle*, 1809-1885)) – фіброзні структури трикутної форми між півмісяцевими заслінками клапана аорти та легеневої артерії [16, 17].

- **Євстахія заслінка** (Бартоломео Євстахій (*Eustachius*, 1510-1574)) – заслінка нижньої порожнистої вени (№ 9, табл. 1) [34].

- **Оеля м'язи** (Еусебіо Оель (*Eusebio Oehl*, 1827-1903)) – м'язові волокна в сухожилкових струнах стулок мітрального клапана серця [11, 16].

- **Тебезія клапан** (Адам Тебезій (*Adam Christian Thebesius*, 1668-1720)) – заслінка вінцевої пазухи (№ 16, табл. 1) [35].

- **Тодаро сухожилок** (Франческо Тодаро (*Francesco Todaro*, 1839-1918)) – субендокардіальний фіброзний пучок, який тягнеться від заслінки Євстахія до трикутника Коха або лімба овальної ямки (*tendo valvulae venae cavae inferioris* – S-PNA) [16, 17].

- **Хіарі (Кіарі) сітка** (Ганс Хіарі (*Hans Chiari*, 1851-1916)) – непостійний рудиментарний залишок правого клапана вінцевої пазухи. Зустрічається приблизно у 2% випадків [17, 36].

3. Структури міокарда серця:

- да **Вінчі трабекула** (Леонардо да Вінчі (*Leonardo da Vinci*, 1452-1519)) – перегородково-крайова перекладка; пристінковий м'язовий пучок, що спускається по міжшлуночкової перегородці (МШП) від надшлуночкового гребня до верхівки ПШ (*trabecula septomarginalis* – S-PNA) [37, 38].

- **Ланцізі м'яз** (Джованні Ланцізі (*Giovanni Maria Lancisi*, 1654-1720)) – перегородковий сочкоподібний м'яз; непостійне м'язове утворення задньої гілки перегородково-крайової перекладки (*musculus papillaris septalis* – S-PNA) [15, 17].

- **Лоуверов горбок** (Річард Лоувер (*Richard Lower*, 1631-1691)) – міжвенний горбок; підвищення на задній стінці внутрішньої поверхні ПП між отворами верхньої та нижньої порожнистих вен (№ 12, табл. 1) [12, 15].

4. Судини серця:

- **Боталло протока** (Леонардо Боталло (*Leonardo Botallo*, 1519-1588)) – протока, що з'єднує у ембріонів наземних хребетних легеневої стовбур з аортою (№ 3, табл. 1) [39].

- **Грубера вена** (Грубер Венцеслав Леопольдович, 1814-1890) – ліва крайова вена, що збирає кров від бічної поверхні лівого шлуночка і впадає в велику вену серця (*vena marginalis sinistra*, S-PNA) [11, 15].

- **Кугеля артерія** (Моріс Кугель (*Maurice Alexander Kugel*, 1899-1946)) – непостійний анастомоз, що проходить інтраміокардіально і з'єднує огинаючу гілку лівої вінцевої артерії з правою вінцевою артерією, кровопостачає AV-вузол. Зустрічається приблизно в 6 % випадків (*ramus atrialis anastomoticus* – S-PNA) [16, 40].

- **Маршала вена** (Джон Маршал (*John Marshall*, 1818-1891)) – коса вена лівого передсердя, що впадає у велику вену серця або венозний синус (іноді безпосередньо в ПП) (№ 13, табл. 1) [17, 41].

- **Маршала складка** (Джон Маршал, див. вище) – дуплікатура серозного осердя, що з'єднує ліву легенево-артерію з верхньою лівою легеневою веною; ембріональний залишок лівої верхньої порожнистої вени (№ 14, табл. 1) [17, 41].

- **Мейгса капіляри** (Джо Мейгс (*Joe Vincent Meigs*, 1892-1963)) – кінцеві розгалуження артерій, що кровопостачають міокард, йдуть між м'язовими волокнами серцевої стінки (*capillaries cordis* за Портусом Р. М., 2005) [11, 15].

- **Тебезія отвори** (Адам Тебезій, див. вище), (син.: **Ланнелонга отвори** (Марк Ланнелонг (*Odilon Marc Lannelongue*, 1840-1911)) – отвори найменших вен серця (№ 17, табл. 1) [35, 42].

- **Тебезія-В'ессена вени** (Адам Тебезій, див. вище), (Раймонд В'ессен, див. вище) – найменші вени серця, відкриваються безпосередньо в порожнину ПП (№ 18, табл. 1) [33, 35].

5. Інші назви:

- **Боталло отвір** (Леонардо Боталло, див. вище) – овальний отвір в МПП, що з'єднує передсердя в період внутрішньоутробного розвитку і закривається після народження (№ 4, табл. 1) [39].

- **Вотерстона борозна** (Девід Вотерстон (*David James Waterston*, 1910-1985)) – міжпередсердна борозна, розташована на задній поверхні правого передсердя між верхньою та нижньою порожнистими венами права та правими легеневи-ми венами зліва [16, 17].

- **Врізберга вузол** (Август Врізберг (*Heinrich August Wrisberg*, 1739-1808)) – найбільш великий вузол грудного аортального сплетення, що розташовується на передній поверхні дуги аорти зліва та іннервує серце (№ 7, табл. 1) [43].

- **Коха трикутник** (Генріх Кох (*Heinrich Hermann Robert Koch*, 1843-1910)) – анатомічна область, межі якої становлять: сухожилок Тодаро, основа тристулкового клапана та отвір вінцевої пазухи. Верхівка трикутника – орієнтир розташування AV-вузла (*trigonum nodi atrioventricularis* – S-PNA) [44].

- **Тейле канал** (Фрідріх Тейле (*Friedrich Wilhelm Theile*, 1801-1879)) – поперечна пазуха осердя, попереду обмежена початковим відділом висхідної аорти та легеневи-ми стовбуром, позаду – передньою поверхнею передсердь і верхньою порожнистою веною (*sinus transversus pericardii* – S-PNA) [11, 15].

Висновок

Проведений аналіз наукової медичної літератури дозволяє зробити наступний висновок: в практичній діяльності як клініцистів, так і морфологів вживається значна кількість епонімічних назв, зокрема, при описі структур серця людини, які є більш компактними та зручними для повсякденного використання, ніж їх громіздкі латинські еквіваленти. Втім, ці авторські терміни відсутні в сучасній Міжнародній анатомічній номенклатурі, та не існує їх єдиної загальноприйнятої класифікації. Таким чином, систематизація епонімів стає в нагоді фахівцям і клінічній, і теоретичній медицині, а також стимулює пізнавальний процес у студентів медичних ВНЗ.

Інформація про конфлікт інтересів

Потенційних або явних конфліктів інтересів, що пов'язані з цим рукописом, на момент публікації не існує та не передбачається.

Літературні джерела
References

1. Voloshyn MA, Hryhorieva OA. [Modern view on the structure and classification of joint structures]. *Bulletin of problems of biology and medicine*. 2011;1(2):56-59. Ukrainian.
2. Zapotochna L. [Structural and semantic characteristics of eponymous terms in English cardiological terminology]. *Current problems of Romano-Germanic philology and applied linguistics*. 2012;1:56-66. Ukrainian.
3. Garanin AA. [Modern eponymous syndromes in cardiology]. *Cardiology: News. Opinions. Education*. 2016;2(9):96-105. Russian.
4. Lysenko V. [Eponymous terms in Ukrainian anatomical terminology]. *Bulletin of the National Lviv Polytechnic University. Series "Problems of Ukrainian terminology"*. 2009;(648):66–70. Ukrainian.
5. Mykhailyshyn BP. [From the history of eponymous terms]. *Movoznavstvo*. 1994;4(5):45–50. Ukrainian.
6. Donat T. [Explanatory anatomical dictionary]. Budapest: Dictionary; 1964. 590 p. Russian.
7. Cherkasov VG, Bobrik II, Guminsky YY, Kovalchuk OI, authors; Cherkasov VG, editor: [International anatomical terminology (Latin, Ukrainian, Russian and English equivalents)]. Vinnytsia: Nova Knyha; 2010. 392 p. Ukrainian.
8. Cherkasov VG, Kravchuk SY. [Human Anatomy]. 2nd ed. Vinnytsia: Nova Knyha; 2018. 640 p. Ukrainian.
9. Golovatsky AS, Cherkasov VG, Sapin MR, authors; Cherkasov VG, Sapin MR, editors: [Human anatomy: textbook: in 3 vols. Vol. 1]. 8th ed., enl. Vinnytsia: Nova Knyha; 2019. 368 p. Ukrainian.
10. Koveshnikov VG, Bobryk II, authors; Koveshnikov VG, editor: [Human anatomy: textbook: in 3 vols. Vol. 3]. Luhansk: Virtualna Realnist; 2005. 400 p. Ukrainian.
11. Samusev RP. [Human anatomy in eponyms]. Moscow: Onyx; 2006. 656 p. Russian.
12. Hurst J, Fuster V, Walsh R, Harrington R. *Hurst's the heart*. New York: McGraw-Hill Medical; 2011. 2500p.
13. Mikhailov SS. [Clinical heart anatomy]. Moscow: Medicine; 1987. 288 p. Russian.
14. Werneck AL, Batigália F. Anatomical eponyms in Cardiology from the 60s to the XXI century. *Revista Brasileira de Cirurgia Cardiovascular*. 2011;26(1):98–106. DOI:10.1590/S0102-76382011000100018.
15. Portus RM. [Dictionary-reference book on clinical anatomy - Russian-Ukrainian-Latin]. Zaporozhzhia: Poligraf; 2005. 560 p. Ukrainian.
16. Filipoiu FM. *Atlas of Heart Anatomy and Development*. London: Springer; 2013. 58 p. DOI:10.1007/978-1-4471-5382-5
17. Anderson RH, Spicer DE, Hlavacek AM, Cook AC, Backer CL, authors; Falkovskii HE, Gliantsev SP, Gliantseva YS, editors: [Wilcox's Surgical Anatomy of the Heart]. Moscow: Logosfera; 2015. 456 p. Russian.
18. Aumuller G. [The Discovery of the Cardiac Atrioventricular Node by Sunao Tawara and Ludwig Aschoff]. *Dtsch Med Wochenschr*. 2019;144(25):1771-1777. German. DOI:10.1055/a-0819-7328.
19. Lapenna E, De Bonis M. Bachmann Bundle and Atrial Fibrillation Ablation: Reply. *Ann Thorac Surg*. 2020;110(6):2105-2106. DOI:10.1016/j.athoracsur.2020.05.035. Epub 2020 Jun 26. PMID: 32599039.
20. Hansom SP, Golian M, Green MS. The Wenckebach Phenomenon. *Curr Cardiol Rev*. 2021;17(1):10-16. DOI:10.2174/1573403X16666200719022142. PMID: 32682381; PMCID: PMC8142363.
21. Roguin A. Wilhelm His Jr. (1863-1934) - the man behind the bundle. *Heart Rhythm*. 2006;3(4):480-483. DOI:10.1016/j.hrthm.2005.11.020. PMID: 16567300.
22. Silverman ME, Hollman A. Discovery of the sinus node by Keith and Flack: on the centennial of their 1907 publication. *Heart*. 2007;93(10):1184-1187. DOI:10.1136/hrt.2006.105049. PMID: 17890694; PMCID: PMC2000948.
23. Mazurak M, Kusa J. Jan Evangelista Purkinje: A Passion for Discovery. *Tex Heart Inst J*. 2018;45(1):23-26. DOI:10.14503/THIJ-17-6351. PMID: 29556147; PMCID: PMC5832080.
24. Murashko VV, Strutynskii AV. [Electrocardiography: training manual]. 16th ed. Moscow: MEDpress-inform; 2020. 360 p. Russian.
25. Pravdic D. "Who" can be found in and beyond of an Electrocardiographic strip. *Pacing and Clinical Electrophysiology*. 2013;37(3):265–278. DOI:10.1111/pace.12313.
26. Ottaviani G. Dr. Thomas N. James, MD, MACP (1925-2010): in memoriam. *Am J Cardiol*. 2011;108(2):330. DOI:10.1016/j.amjcard.2011.04.001
27. Bagliani G, De Ponti R, Notaristefano F, Cavallini C, Padeletti M, Leonelli FM. Ventricular Preexcitation: An Anomalous Wave Interfering with the Ordered Ventricular Activation. *Card Electrophysiol Clin*. 2020;12(4):447-464. DOI:10.1016/j.ccep.2020.08.011. PMID: 33161995.
28. Sonnino RE, Mawk JR. Giovanni Paladino: true father of the accessory myocardial conduction pathways. *Chest*. 1988;93(1):199-200. DOI:10.1378/chest.93.1.199. PMID: 3275529.
29. Bhatia A, Sra J, Akhtar M. Preexcitation syndromes. *Current Problems in Cardiology*. 2016;41(3):99–137.

DOI:10.1016/j.cpcardiol.2015.11.002

30. Katritsis DG, Wellens HJ, Josephson ME. Mahaim Accessory Pathways. *Arrhythm Electrophysiol Rev.* 2017;6(1):29-32. DOI:10.15420/aer.2016:35:1

31. Hoffmayer KS, Han FT, Singh D, Scheinman MM. Variants of accessory pathways. *Pacing Clin Electrophysiol.* 2020;43(1):21-29. DOI:10.1111/pace.13830

32. Fughelli P, Stella A, Sterpetti AV. Antonio Maria Valsalva (1666-1723). *Circ Res.* 2019;124(12):1704-1706. DOI:10.1161/CIRCRESAHA.119.315048. Epub 2019 Jun 6. PMID: 31170038.

33. Klein LW, Campos EP. The Embryologic Origin of Vieussens' Ring. *J Invasive Cardiol.* 2019;31(3):49-51. PMID: 30819974.

34. Bruce L, Gunston G, Myburgh A, Keet K, Augoustides JG, Pulton DA, Thalappillil R, Rong LQ, Garner C, Fernando RJ. The Anatomy of the Eustachian Valve-Navigating the Implications for Right-Sided Surgical and Transcatheter Cardiac Interventions. *J Cardiothorac Vasc Anesth.* 2021;35(4):1215-1224. DOI:10.1053/j.jvca.2020.12.017. Epub 2020 Dec 14. PMID: 33455884.

35. Mazurak M, Kusa J. Adam Christian Thebesius' Channels into the Human Heart: the Thebesian Veins and the Thebesian Valve. *Tex Heart Inst J.* 2019;46(3):175-178. DOI:10.14503/THIJ-18-6604. PMID: 31708698; PMID: PMC6827465.

36. Walpot J, Sahin-Arpaci G, Sadreddini M. A Chiari network mimicking a cystic structure. *Neth Heart J.* 2015;23(1):70-71. DOI:10.1007/s12471-014-0621-1.

37. Yakimov AA. [Morphometric topography of the septal-marginal trabecula and papillary mus-

cle of the cone in the fetal heart]. *Fundamental research.* 2007;10:20-23. Russian.

38. Capuani A. The trabecula septomarginalis (Leonardo's cord) in abnormal ventriculo-arterial connections: anatomic and morphogenetic implications. *J Cardiothorac Surg.* 2014;9:71. DOI:10.1186/1749-8090-9-71. PMID: 24750982; PMID: PMC4014757.

39. Tozzo P, Zanatta A, D'Angiolella G, Caenazzo L, Zampieri F. Leonardo Botallo (1530-1587) and his pioneering contributions to traumatology, cardiology and deontology. *J Med Biogr.* 2020;967772020940976. DOI:10.1177/0967772020940976. Epub ahead of print. PMID: 32664793.

40. Nerantzis CE, Marianou SK, Koulouris SN, Agapitos EB, Papaioannou JA, Vlahos LJ. Kugel's artery: an anatomical and angiographic study using a new technique. *Tex Heart Inst J.* 2004;31(3):267-270.

41. Ramachandran M, Aronson JK. John Marshall's first description of surgical electrocautery. *J R Soc Med.* 2011;104(9):355-360. DOI:10.1258/jrsm.2011.11k028

42. Bir SC, Ambekar S, Notarianni C, Nanda A. Odilon Marc Lannelongue (1840-1911) and strip craniectomy for craniosynostosis. *Neurosurg Focus.* 2014;36(4):16. DOI:10.3171/2014.2.FOCUS13559. PMID: 24684328.

43. Tubbs RS, Padmalayam D, Shoja MM, Loukas M. Heinrich August Wrisberg (1736-1808): physician and anatomist. *Clin Anat.* 2014;27(1):10-13. DOI:10.1002/ca.22067. Epub 2012 Mar 19. PMID: 22431423.

44. Klimek-Piotrowska W, Holda MK, Koziej M, Salapa K, Piatek K, Holda J. Geometry of Koch's triangle. *Europace.* 2017;19(3):452-457. DOI:10.1093/europace/euw022. PMID: 27247009.

Світлицький А.О., Чернявський А.В., Абросімов Ю.Ю. Епоніми в анатомії серця людини.

РЕФЕРАТ. Теперішній час характеризується збільшенням темпів життя, та медицина не є виключенням. Нерідко при аналізі медичної літератури фахівці стикаються з тим, що в різних публікаціях майже одна й та ж сама структура має різну назву, що викликає непорозуміння у спеціалістів різних медичних напрямків. Особливо це стосується клініцистів, які користуються зручними анатомічними назвами фундаментальних вчених, таких, як морфологи. В якості цих назв використовуються терміни з Міжнародної анатомічної номенклатури, поряд з якими, особливо в клінічній анатомії та медицині, вживаються епонімічні назви. Використання останніх також може вносити непорозуміння, тому що епоніми відсутні в сучасній анатомічній термінології. Втім, додаткове знання епонімів поряд з загальноприйнятими термінами дає можливість зазирнути в минуле та вшанувати пам'ять тих, хто вперше описав ті чи інші структури. В роботі наведена спроба систематизувати назви - епоніми структур серця людини. Необхідність такої праці викликана тим, що багато структур має декілька епонімічних назв. Крім того, якщо розташувати наведені терміни у хронологічній послідовності їх виникнення, можна прослідкувати основні етапи в історії дослідження серця людини. Зважаючи на велику кількість епонімічних назв для позначення однієї і тієї ж самої структури та сумнівну атрибуцію деяких авторів, у праці наведені тільки найчастіше вживані у вітчизняній та іноземній літературі епоніми, про походження та авторів яких було знайдено достовірну інформацію. У 1955 році на IV-му Міжнародному конгресі анатомів в Парижі (Паризька анатомічна номенклатура, PNA), з термінології було виключено епонімічні назви. Цьому є ряд об'єктивних причин, але разом з цим втрачається основна функція епонімів - збереження та передача

нащадкам пам'яті про великих діячів медичної науки, які зробили значний внесок у її розвиток, тому, не дивлячись на виключення епонімів з офіційної термінології, ці терміни широко використовуються в теперішній час як на кафедрах ВНЗ світу, так і в клінічній літературі та практиці.

Ключові слова: анатомія людини, епонім, серце.

Светлицкий А.А., Чернявский А.В., Абросимов Ю.Ю. Эпонимы в анатомии сердца человека.

РЕФЕРАТ. Настоящее время характеризуется увеличением темпов жизни, и медицина не является исключением. Нередко при анализе медицинской литературы специалисты сталкиваются с тем, что в различных публикациях почти одна и та же структура имеет разное название, что вызывает недоумение у специалистов различных медицинских направлений. Особенно это касается клиницистов, которые пользуются удобными анатомическими названиями фундаментальных ученых, таких, как морфологи. В качестве этих названий используются термины из Международной анатомической номенклатуры, наряду с которыми, особенно в клинической анатомии и медицине, используются эпонимические названия. Использование последних также может вносить недоразумение, так как эпоним отсутствуют в современной анатомической терминологии. Впрочем, дополнительное знание эпонимов рядом с общепринятыми терминами дает возможность заглянуть в прошлое и почтить память тех, кто впервые описал те или иные структуры. В работе приведена попытка систематизировать названия - эпонимы структур сердца человека. Необходимость такой работы вызвана тем, что многие структуры имеют несколько эпонимических названий. Кроме того, если расположить термины в хронологической последовательности их возникновения, можно проследить основные этапы в истории исследования сердца человека. Несмотря на большое количество эпонимических названий для обозначения одной и той же структуры и сомнительную атрибуцию некоторых авторов, в работе приведены только наиболее часто встречающихся в отечественной и иностранной литературе эпонимы, о происхождении и авторах которых была найдена достоверная информация. В 1955 году на IV международном конгрессе анатомов в Париже (Парижская анатомическая номенклатура, PNA), из терминологии были исключены эпонимические названия. Этому есть ряд объективных причин, но вместе с тем, теряется основная функция эпонимов - сохранение и передача потомкам памяти о крупных деятелях медицинской науки, внесших значимый вклад в ее развитие, поэтому, несмотря на исключение эпонимов из официальной терминологии, эти термины широко используются в настоящее время как на кафедрах ВУЗов мира, так и в клинической литературе и практике.

Ключевые слова: анатомия человека, эпоним, сердце.